

Kapittel 1

TRE INVALIDE – GEORGE OG HARRIS' LIDELSER – OFFER FOR ETT HUNDRE OG SYV SYKDOMMER – EN GOD RESEPT – KUR FOR LEVERSKADER HOS BARN – VI BLIR ENIGE OM AT VI ER OVERARBEIDET OG TRENGER HVILE – EN UKE PÅ BØLGJAN BLÅ? – GEORGE FORESLÅR ELVEN – MONTMORENCY LEGGER INN EN PROTEST – OPPRINNELIG FORSLAG FÅR GJENNOMSLAG MED ET FLERTALL AV TRE MOT EN.

Det var fire av oss – George og William Samuel Harris, meg selv og Montmorency. Vi satt på rommet mitt og røykte og snakket om hvor dårlige vi var – dårlige fra et medisinsk synspunkt, selvfølgelig.

Vi følte oss alle skrøpelige, og vi hadde blitt ganske så nervøse av det. Harris sa at han fikk slike voldsomme anfall av svimmelhet over seg at han knapt visste hva han holdt på med, og så sa George at *han* hadde voldsomme anfall av svimmelhet også, så han visste knapt hva *han* holdt på med. Med meg var det leveren det var noe galt med. Jeg visste at det var leveren det var noe galt med, fordi jeg nettopp hadde lest en pamflett som reklamerte for en patentert levermedisin, hvor det var listet opp forskjellige symptomer som tydet på at noe er galt med leveren. Og jeg hadde dem alle.

Det er merkelig dette, men jeg kan aldri lese om en sykdom uten å bli nødt til å dra den konklusjon at jeg lider av den, i dens mest ondartede form. I hvert enkelt tilfelle virker det som om symptomene stemmer overens med alt jeg noen sinne har følt.

Jeg husker at jeg dro til British Museum en dag for å lese om behandlingen av en mindre plage jeg led av – høysnue, tror jeg det var. Jeg tok ned boken og leste alt som var å lese om dette, og så, i et tankeløst øyeblikk, bladde jeg ubetenksomt videre og begynte å lese om andre sykdommer, i mangel av noe bedre å ta meg til. Jeg har glemt hva som var den første lidelsen jeg stupte inn i – utvilsomt en fryktelig, forferdelig plage – og før blikket hadde nådd halvveis nedover listen over «symptomer», gikk det opp for meg jeg antageligvis led av nettopp dette.

Jeg satt der en stund, stiv av skrekk, før jeg bladde videre i fortvilelsens apati. Jeg var nå kommet til tyfus – leste symptomene – oppdaget at jeg hadde tyfus, må ha hatt det i månedsvis uten å være klar over det – undret meg over hva annet jeg kunne ha – slo opp på sanktveitsdans – fant ut, som forventet, at jeg hadde dette også – begynte nå å bli oppriktig interessert i min egen medisinske tilstand og ble fast bestemt på å komme i dybden av den, så jeg startet alfabetisk: Leste om Anemi og fant ut at jeg var i ferd med å utvikle det, og at det verste var i vente om omtrent to uker. Jeg ble lettet over å oppdage at jeg bare hadde et snev av Brights sykdom, og var det opp til den, kunne jeg leve i flere år til. Jeg hadde også Cancer, med alvorlige komplikasjoner, og dessuten difteri. Jeg pløyde samvittighetsfullt gjennom alle bokstavene, og den eneste lidelsen jeg kunne konkludere med at jeg ikke led av, var vann i kneet.

Først ble jeg fornærmet – på en måte virket det som om jeg var snytt for noe. Hvorfor hadde jeg ikke vann i kneet? Hvorfor dette urettferdige forbeholdet? Men etter en stund tok mindre havesyke følelser over. Det

gikk opp for meg at jeg faktisk hadde nærmest hver eneste kjente lidelse i legevitenenskapen, og etter en stund ble jeg mindre egoistisk og avfant meg med at jeg fikk klare meg uten vann i kneet. Gikt, i sin mest ondartede form, hadde nok kommet over meg uten at jeg hadde vært klar over det, og virussykdom hadde jeg tydeligvis lidd av helt siden ungdommens dager. Virussykdom var den siste lidelsen i boken, så jeg konkluderte med at det ikke kunne være noe mer galt med meg.

Jeg satt lenge og grunnet. Jeg tenkte på hvilket interessant tilfelle jeg måtte være fra et medisinsk synspunkt, hvilken ressurs jeg skulle være for medisinstudentene! De ville ikke behøve å «vandre sykehusene» dersom de hadde meg. Jeg var et sykehus ene og alene. Alt de trengte å gjøre var å vandre forbi meg en gang, for så å få vitnemålet.

Deretter spekulerte jeg på hvor lenge jeg hadde igjen å leve. Jeg forsøkte å undersøke meg selv. Jeg kjente på pulsen. Først kunne jeg ikke kjenne noen puls i det hele tatt. Så, helt plutselig, virket det som den startet opp. Jeg dro frem uret mitt og tok tiden. Den gjorde ett hundre og førtisyv slag i minuttet. Jeg forsøkte å kjenne på hjertet. Jeg kunne ikke kjenne det. Det hadde stoppet. Senere har jeg blitt nødt til å innse at det må ha slått hele tiden, men jeg kunne altså ikke kjenne det. Jeg kjente på kroppen på hele fremsiden, fra det jeg kaller midjen og opp til hodet, litt rundt hver side og litt oppover på ryggen. Men jeg kunne verken kjenne eller høre noe. Jeg forsøkte så å se på tungen min. Jeg stakk den ut så langt som den ville gå, knep igjen det ene øyet og forsøkte å undersøke den med det andre. Jeg kunne bare se tuppen, og det eneste jeg oppnådde med dette, var å

bli enda mer skråsikker på at jeg hadde skarlagensfeber.

Da jeg gikk inn på lesesalen, var jeg en lykkelig mann. Da jeg krabbet ut igjen, var jeg redusert til et utlevd vrak.

Jeg gikk til legen min. Han er en gammel venn av meg, og hver gang jeg mener at jeg er syk, pleier han å kjenne på pulsen og sjekke tungen min, til ingen nytte, mens han prater løst om været – så jeg tenkte at jeg skulle gjøre ham en stor tjeneste ved å gå til ham nå. «Det en lege alltid vil ha,» sa jeg, «er erfaring. Han skal få meg å øve på. Han kommer til å få mer erfaring med meg enn det han ville fått med sytten hundre vanlige, dagligdagse pasienter med bare en eller to sykdommer hver.» Så jeg gikk rett opp til ham, og han sa:

«Vel, hva er i veien med dem?»

Jeg sa:

«Jeg skal ikke kaste bort tiden din, min gode mann, med å si dem hva som er galt med meg. Livet er kort, og de kunne komme til å forlate denne verden før jeg ble ferdig. Men jeg kan si dem hva som *ikke* er i veien med meg. Jeg har ikke vann i kneet. Hvorfor jeg ikke har vann i kneet, kan jeg ikke svare på, men faktum er at jeg ikke har det. Alt annet, derimot, *har* jeg.»

Og så fortalte jeg ham hvordan jeg hadde oppdaget det.

Han begynte å undersøke meg, tittet nedover kroppen min, tok tak rundt handleddet mitt og slo meg over brystet helt uten forvarsel – et temmelig feigt trekk vil jeg påstå – og etterpå la han hodet sitt inntil brystkassen min. Så satte han seg ned og skrev

ut en resept, brettet den sammen og ga den til meg, og jeg la den i lommen og gikk.

Jeg åpnet den ikke. Jeg tok den med til nærmeste apoteker og leverte den til ham. Mannen leste den og ga den så tilbake til meg. Han sa at han dessverre ikke kunne hjelpe meg.

Jeg sa:

«Du er apoteker?»

Han sa:

«Jeg er apoteker. Hadde jeg vært kombinert kolonialhandel og hotell, kunne jeg kanskje ha hjulpet dem. Men det at jeg er bare en apoteker, står nok til hinder.»

Jeg leste resepten. Det sto:

1 stk. 400 g biff, med

1 stk. ½ l bittert øl, hver 6. time.

1 stk. 15 kilometers tur hver morgen.

1 stk. Seng presis kl. 11 hver kveld.

Og ikke fyll hodet ditt med ting du ikke har forstand på.

Jeg fulgte disse foreskriftene til punkt og prikke, med det lykkelige resultat – for min egen del – at livet mitt ble bevart, og jeg lever fortsatt i beste velgående.

I det nåværende tilfellet, for å vende tilbake til leversykdommen, hadde jeg utvilsomt alle symptomene, og den mest sentrale av dem alle, var «en generell aversjon mot arbeid av ethvert slag.»

Ingen kan forstå hvordan jeg har lidd. Fra min spedeste barndom har jeg vært et offer for dette. Som gutt lot ikke sykdommen meg i fred en eneste dag. De visste ikke da at det var leveren som stod bak.

Legevitenskapen var ikke kommet så langt som det den er i dag, og de avskrev det som oftest som latskap.

«Din slabbedask av en liten djevelunge du er,» sa de, «kan du ikke komme deg opp og gjøre noe nytte for deg i livet?» – og det helt uten å vite at jeg var syk.

Og de ga meg ikke piller, men ørefiker. Og, merkelig nok, disse ørefikene kurerter meg temmelig ofte, i alle fall akkurat der og da. Jeg har erfart at en ørefik kan ha mer effekt på leveren og få meg til å bli mer ivrig på å sette i gang og gjøre det som skal gjøres uten mer bortkastet tid, enn en hel eske med piller har nå til dags.

Du vet, det er ofte slik: Disse enkle, gamle botemidlene er ofte mer effektive enn all verdens moderne medisiner.

Vi satt der i en halvtime og beskrev lidelsene våre for hverandre. Jeg forklarte for George og William Harris hvordan jeg følte meg når jeg sto opp om morgenen, og William Harris forklarte for oss hvordan han følte seg når han gikk til sengs. Og George stod på kaminteppet og fremførte et flott og gripende drama som illustrerte hvordan han følte seg om natten.

George *tror* han er syk, men det er aldri noe virkelig galt i veien med ham, skjønner du.

På dette punktet banket mrs. Poppets på døren for å høre om vi var klare for kveldsmat. Vi smilte sørgmodig til hverandre og sa at vi burde vel prøve å få ned litt. Harris sa at å få noe i magen, ofte holder sykdommen i sjakk. Mrs. Poppets bar inn brettet, og vi dro oss inntil bordet og pirket i kveldsmaten, som besto av biff med løk og en rabarbraterterte.

Jeg må ha vært svært svak akkurat da, for etter den første halvtimen hadde jeg ingen interesse for maten – svært uvanlig for min del – og jeg hadde ikke lyst på ost.

Da denne plikten var unnagjort, fylte vi glassene våre, tente pipene og fortsatte diskusjonen om helse-tilstanden vår. Hva som faktisk var i veien med oss, var det ingen som var sikre på, men vi hadde en enstemmig formening om at det som lå til grunn for det hele – hva det nå måtte være – var overanstrengelse.

«Det vi trenger er hvile,» sa Harris.

«Hvile og forandring,» sa George. «Overanstrengelsen av hjernene har skapt en depresjon i systemene våre. Nye omgivelser og et fravær av nødvendigheten av tenkning vil gjenskape det mentale ekvilibrium.»

George har en fetter som går for å være medisinstudent, så han har naturlig nok et familiært forhold til medisin og uttrykker seg deretter.

Jeg var enig med George og foreslo at vi skulle finne oss et avsidesliggende, gammeldags sted, langt fra den høylydte folkemengden, og drømme bort en hel uke i solskinnet blant de døsiges landeveiene – en halvveis bortglemt krok av verden, bortgjemt av alvene, ute av rekkevidde for verdens ståk – et ørnerede som balanserer eiendommelig på Tidens klipper, hvor brottsjøene fra det nittende århundret vil lyde fjernt og svakt.

Harris sa at han mente det ville være alt for primitivt. Han sa at han visste hva slags sted jeg mente: Hvor alle går til sengs klokken åtte, og man ikke kan få tak i en avis for alt i verden, og man må gå halvannen mil for å få tak i tobakk.

«Nei,» sa Harris, «Hvis man virkelig vil slappe av og få en forandring, er det ingenting som slår en tur på sjøen.»

Dette satte jeg meg sterkt imot. En tur på sjøen er fint når man skal være borte i et par måneder, men i en uke er det helt forferdelig.

Du legger ut på mandag med ideen om en fornøyeelig tur godt plantet i brystet. Du vinker et lett farvel til guttene på kaien, tenner din største pipe og sprader rundt på dekk som om du er kaptein Cook, sir Francis Drake og Christopher Columbus i en og samme person. På tirsdag skulle du ønske du ikke hadde reist. På onsdag, torsdag og fredag skulle du ønske du var død. På lørdag er du så vidt i stand til å svelge litt buljong mens du sitter oppreist på dekk, og du klarer å tvinge frem et blekt, lite smil når godhjertede medpassasjerer spør deg hvordan du føler deg. På søndag begynner du å gå igjen, og du kan spise fast føde. Først på mandag morgen, da du står ved relingen med vesken og paraplyen i hånden og venter på å gå i land, begynner du virkelig å få sansen for det.

Jeg husker at svogeren min en gang tok seg en kort tur på sjøen av helsemessige årsaker. Han kjøpte en tur-retur billett fra London til Liverpool, og alt han tenkte på da han kom til Liverpool, var å få solgt returbilletten.

Den ble tilbudt rundt omkring i byen til en svært redusert pris, eller så har jeg blitt fortalt, og den endte opp med å gå for atten pence til en sykkelig utseende ung mann, som hadde blitt anbefalt kystklima og mosjon av sine leger.

«Kysten!» sa svogeren min og presset billetten hjertelig i hånden hans. «Du kommer til å få så mye

kystklima at det varer en mannsalder – og når det gjelder mosjon! Vel, du vil få mer mosjon ved å sitte på dekk enn du ville fått ved å slå kollbøtter på land.»

Han selv – svogeren min altså – tok toget tilbake. Han sa at North–Western Railway var mer enn sunt nok for ham.

En annen kar jeg kjenner dro ut på en ukes seiltur rundt kysten, og før de la ut, henvendte hovmesteren seg til ham og spurte om han ønsket å betale for hvert enkelt måltid eller om han ville betale for hele menyen på forhånd.

Hovmesteren anbefalte det sistnevnte, siden det ville bli mye billigere. Han sa at de ville holde ham med mat for hele uken for bare to pund og fem cent. Til frokost skulle det være både fisk og kjøtt. Lunsjen skulle være klokken ett, og ville bestå av fire retter. Middag klokken seks – forrett, suppe, fisk, stek, fjærkre, salat, ost og dessert. Og en lett kjøttrett til kveldsmat klokken ti.

Kameraten min tenkte at han burde slå til (han er vanligvis en skikkelig storspiser), og det gjorde han.

Lunsjen begynte akkurat da de var kommet utenfor Sheerness. Han var ikke riktig så sulten som han hadde trodd han skulle være, og tok til takke med litt kjøttgryte og noen jordbær med fløte. Han ble sittende å tenke en god del i løpet av ettermiddagen, og på et punkt føltes det ut som om han ikke hadde spist annet enn kjøttgryte i ukevis, og andre ganger føltes det ut som om han hadde levd på jordbær og fløte i mange år.

Verken kjøttgryten eller jordbærene virket som om de lå behagelig i magen – de virket utilfredse på et vis.

Klokken seks kom de og sa ifra at middagen var klar. Denne nyheten vekket ingen glede hos ham, men han følte at han burde spise for å tjene inn pengene sine, så han holdt seg fast i tau og det som var tilgjengelig og gikk ned. En god duft av løk og varm stek blandet med stekt fisk og grønnsaker møtte ham i bunnen av trappen. Hovmesteren kom bort til ham med et glatt smil og sa:

«Hva skal det være, sir?»

«Få meg vekk herfra,» lød det spakt til svar.

Og de heiste ham opp og pakket ham ned, vendt mot lesiden, og lot ham ligge.

De neste fire dagene levde han et enkelt og uskyldrent liv på tynne kapteinskjeks (det var altså kjeksene som var tynne, ikke kapteinen) og mineralvann, men da det nærmet seg lørdag, ble han så ovenpå at han gikk ned til litt svak te og tørt, ristet brød. På mandag mesket han seg med kyllingsuppe. Da han gikk av båten på tirsdag, glante han angrende etter den idet den dampet ut fra kaien.

«Der drar hun av gårde,» sa han, «der drar hun av gårde med mat for to pund ombord, mat som jeg har betalt for, men aldri fikk spist.»

Han sa at dersom de hadde gitt ham en dag til, skulle han klart å tjene det inn.

Så jeg satte meg sterkt imot en tur på sjøen. Ikke for min egen del, selvfølgelig. Jeg har aldri vært dårlig. Men jeg var bekymret for George. George sa at han skulle klare seg fint og ville ha satt stor pris på en slik tur, men han frarådet Harris og meg å dra, siden han var sikker på at vi ville bli dårlige. Harris sa at for ham var det et mysterium hvordan folk klarte å bli dårlige til sjøs – sa at han trodde folk

måtte gjøre det med vilje, at han mange ganger hadde ønsket å bli dårlig, men ikke fått det til.

Så fortalte han oss historier om hvordan han hadde krysset kanalen da det var så stor sjø at passasjerene måtte tjores fast til køyene, og han og kapteinen var de to eneste sjelene ombord som ikke var dårlige. Noen ganger var det han og førstestyrsmannen som ikke var dårlige, men det var vanligvis han selv og en til. Og om det ikke var han selv og en til, var det han alene.

Det er en merkelig kjensgjerning dette, men det er aldri noen som har vært sjøsyke – på land. På sjøen kan du komme over massevis av folk som blir svært syke, hele båtlass av dem, men jeg har til gode å møte en mann, på land, som noen gang har kjent hvordan det er å være sjøsyk. Hvor de tusener på tusener av dårlige sjømenn som hvert et skip belemres med gjemmer seg når de er på land, det er meg en gåte.

Dersom folk flest er som en kar jeg så på Yarmouth-båten en gang, kan denne gåten oppklares enkelt nok. Det var rett utenfor Southend Pier, husker jeg, og han hang faretruende langt ut av et av køyene. Jeg gikk bort for å prøve å redde ham inn igjen.

«Hei! Du får komme deg lenger inn,» sa jeg og ristet ham i skulderen. «Du faller over bord.»

«Kjære vene! Gid jeg gjorde det,» var det eneste svaret jeg fikk ut av ham – og ble nødt til å forlate ham slik.

Tre uker senere møtte jeg ham i kafeen på et hotell i Bath, der han la ut om sine reiser og fortalte entusias-tisk om hvor høyt han elsket sjøen.

«Min gode sjømann!» Svarte han på en sjenert, ung manns misunnelige forespørsel: «Vel, jeg skal

innrømme at jeg følte meg litt dårlig *en gang*. Det var utenfor Kapp Horn. Skipet var vrak morgenen etter.»

Jeg sa:

«Var ikke du litt dårlig en dag utenfor Southend Pier og ønsket å bli kastet over bord?»

«Southend Pier!» Svarte han med et forvirret uttrykk.

«Ja, på vei ned til Yarmouth, fredag for tre uker siden.»

«Å – ja,» svarte han og lysnet opp. «Jeg husker det nå. Jeg hadde forferdelig hodepine den ettermiddagen. Det var den sylteagurken, vet du. Det er den verste sylteagurken jeg noen gang har smakt på en respektabel båt. Spiste du av den?»

For min egen del har jeg oppdaget en utmerket forebyggende kur mot sjøsyke: Å balansere seg. Du står midt på dekk, og ettersom båten duver og kaster på seg, beveger du kroppen slik at den alltid holder seg rett. Når baugen på skipet hever seg, lener du deg fremover til dekket nærmest rører ved nesen din, og når akterenden hever seg, lener du deg bakover. Dette fungerer vel og bra i en time eller to, men du kan ikke balansere slik i en uke.

George sa:

«La oss dra oppover elven.»

Han mente at der ville vi få frisk luft, mosjon og stillhet: Den konstante forandringen ville gi hjernene våre noe å jobbe med (til og med det lille som var av Harris'), og det harde arbeidet ville gi oss god appetitt og god nattesøvn.

Harris sa at han syntes ikke George burde gjøre noe som ville få ham til å bli mer søvnnig enn det han allerede var, siden det umulig kunne være bra. Han

kunne ikke forstå hvordan George kunne sove noe mer enn det han allerede gjorde, siden det bare er tjuefire timer i et døgn, sommer som vinter, og han mente også at dersom George skulle sove mer, kunne han like gjerne vært død og dermed spart kost og losji.

Harris sa, derimot, at han trodde en tur på elven ville gå som smurt. Jeg vet ikke hva han mente med «smurt» (det eneste jeg vet om som er «smurt», er smørbrødene du får til seks pence, brød, smør og pålegg med en kake ved siden av, noe som er mye mat for pengene). Det virket som alle var enige om dette, noe som var en stor fordel.

Jeg trodde også det ville gå som «smurt», og både Harris og jeg syntes ideen til George var god. Vi sa det i en tone som uttrykte vår overraskelse over at George kunne komme på noe så fornuftig.

Den eneste som ikke var begeistret for forslaget, var Montmorency. Han har aldri brydd seg noe særlig om elven, Montmorency.

«Det er vel og bra for dere,» sier han, «dere liker den kanskje, men det gjør ikke *jeg*. Det er ingenting å gjøre for meg der. Omgivelsene ligger over synsfeltet mitt, og ikke røyker jeg heller. Hvis jeg ser en rotte vil dere ikke stanse, og hvis jeg sovner kommer dere til å romstere rundt på båten og kaste meg over bord. Spør dere meg, er det fordømt galskap.»

Vi var likevel tre mot en, og forslaget fikk gjennomslag.